

Suprarealism și anarhism

Politica suprarealismului & Suprarealismul și Anarhismul

Nick Heath

2021

Cuprins

Politica suprarealismului (1919-1950)	3
Suprarealismul și Anarhismul	5

Politica suprarealismului (1919-1950)

Introducere

E remarcabil modul în care scriitorimea minimalizează dimensiunea politică a suprarealismului. Mark Polizzotti, de exemplu, în cuprinzătoarea sa lucrare despre Breton, *Revoluția și mintea – Viața lui André Breton*, trece cu vederea anumite legături dintre suprarealism și anarhism. Face acest lucru în pofida angajamentului lui Breton, unul dintre printre puținii intelectuali care s-au solidarizat și au sprijinit mișcarea libertară în perioadele de represiune, și în pofida faptului că suprarealiștii aveau o rubrică săptămânală în *Le Libertaire*, o publicație cu mulți cititori la acea vreme.

„Suprarealismul s-a recunoscut pe sine în oglinda neagră a anarhismului”, scria fără echivoc „Papa Suprarealismului”, André Breton, într-un text apărut în 1952. Breton s-a întors în Franța în 1947, iar în aprilie al aceluiași an, André Julien a întâmpinat revenirea sa în paginile *Le Libertaire*, ziarul săptămânal al Federației Anarhiste.

Din ce motiv nu s-au asociat însă suprarealiștii cu ideile anarhismului revoluționar înainte de 1947? Această mișcare artistică radicală, care ura cu ferocitate autoritatea și religia, era aliatul natural al anarhismului, mai ales dacă ne gândim că dadaismul, apărut la Zürich în 1916 ca urmare a barbariei și măcelului din Primul Război Mondial, a fost precursorul său și a avut o mare influență asupra suprarealismului. Chiar Breton a fost influențat de poetul Jacques Vaché, pe care l-a cunoscut în 1919. Breton va nota în același articol din 1952 că:

La acea vreme respingerea suprarealistă era totală, cu neputință de canalizat către planul politicii. Noi consideram toate instituțiile pe care se sprijinea lumea modernă și care au dus la Primul Război Mondial drept aberante și scandaloase. Pentru început atacam întregul aparat de apărare al societății: armata, justiția, poliția, religia, medicina mentală și legală, învățământul.

Apoi se întreba: „De ce nu a putut avea loc atunci o fuziune organică între elementele anarhiste și cele suprarealiste?”, explicând că „[f]ără îndoială, ideea de eficiență, mirajul înșelător al acelor vremuri, a fost cea care a hotărât altfel. Ceea ce consideram drept un triumf al revoluției din Rusia, adică realizarea unui stat muncitoresc, a provocat o mare schimbare de perspectivă. Singura umbră în acest tablou – devenită o pată de neșters – a fost strivirea insurecției din Kronstadt la 18 martie 1921.”

Solidarité

Suprarealiștii nu au ezitat să-și arate solidaritatea cu tânăra anarhistă Germaine Berton, care a ucisese un militan al partidului naționalist de extremă dreaptă „L'Action Française” și care ulterior a fost achitată. Un alt membru al grupului suprarealist, Robert Desnos, era implicat în cercurile anarhiste individualiste, împreună cu Victor Serge și Rirette Maîtrejean, în timp ce, potrivit documentelor poliției, poetul suprarealist Benjamin Péret a fost activ într-un grup anarhist din zona Parisului și a contribuit la ziarul *Le Libertaire*. În acea perioadă toți suprarealiștii urmăreau cu interes și citeau presa anarhistă. Cu toate acestea, au fost descurajați de lipsa de coerență a mișcării franceze din timpul războiului, când unii libertari au sprijinit eforturile aliaților. Când Breton a preluat de la Antonin Artaud postul de redactor al ziarului *La Révolution Surréaliste*, el era cel care scria majoritatea textelor semnate colectiv, cum a fost și revoluționarul „Deschideți penitenciarele! Demobilizați armata!”

Suprarealiștii au sărit de asemenea și în apărarea tinerei Violette Nozière care și-a otrăvit tatăl. Violette îl acuza de viol sistematic de la vârsta de 12 ani. Suprarealiștii au folosit procesul pentru a denunța familia și ipocrizia burgheză.

În ianuarie 1927, cinci membri din grupul suprarealist s-au alăturat Partidului Comunist Francez: Breton, Aragon, Eluard, Unik și Péret. Alții, ca Desnos și Miro, au refuzat. Chiar și în cazul lui Breton au existat cerințe legate de calitatea de membru de partid. El considera că programul comunist era slab și a criticat ziarul partidului numindu-l „pueril, nefolositor, declamator, cretin, imposibil de citit, complet nedemn pentru rolul de educare al proletariatului pe care încearcă să și-l asume”. Pe de altă parte, Aragon s-a transformat din „cel mai libertar spirit din grupul suprarealist” într-o oribilă slugă stalinistă, scriind poezii în cinstea NKVD-ului, poliția secretă rusă. Ceilalți au început să se simtă deranjați și de simulacrele de procese de la Moscova. A fost o perioadă zbuțuită pentru suprarealiștii

care încercau să participe la ceea ce considerau a fi revoluția muncitorilor/muncitoarelor și, în același timp, să-și păstreze preocupările specifice, luptând împotriva liderilor de partid care încercau să-i țină în frâu. Breton a fost dat afară în 1933 din partid, iar la Congresul Internațional pentru Apărarea Culturii, controlat de partid, suprarealiștii au fost denunțați și nu li s-a permis să vorbească decât în ultima zi la ora două dimineața!

Troțki

Unii suprarealiști s-au aliat cu troțkismul și cu bolșevismul de opoziție. Péret a intrat în legătură în Franța și Brazilia cu Uniunea Comunistă și cu Partidul Internaționalist al Muncitorilor. Breton a luat legătura cu Troțki în Mexic, în 1938, când acestuia i s-a încredințat organizarea unei serii de conferințe la Universitatea Mexicană despre poezia și pictura europeană. Împreună cu Troțki și cu pictorul mexican Diego Rivera a redactat textul „Pentru o artă independentă și revoluționară”, în care se arăta că „*revoluția e obligată să construiască un regim socialist cu planificare centralizată; însă pentru creația intelectuală trebuie să se stabilească încă de la început un regim anarhist de libertate intelectuală. Fără constrângere și fără nici cea mai mică urmă de control.*” Acest document bizar și contradictoriu pare să fi fost scris de Breton și, uimitor, de Troțki, cu Rivera înlocuind semnătura lui Troțki când acesta s-ar fi retras. Nu se știe ce credea Troțki că face când a ajutat la redactarea documentului, câtă vreme textul era contrar ideilor sale de dinainte.

Durruti

În ceea ce-l privește pe Benjamin Péret, acesta a participat la războiul civil și revoluția din Spania ca delegat al Partidul Internaționalist al Muncitorilor. Aici a fost prezentator radio pentru partidul marxist anti-stalinist POUM, dar a părăsit postul când și-a criticat partidul pentru participarea în guvernul catalan. S-a alăturat „coloanei Durruti” pe frontul din Aragon. Îi scria lui Breton: „*Orice colaborare cu POUM era imposibilă. Își doreau foarte mult să accepte oameni mai la dreapta de ei, dar nu la stânga lor. Am decis să mă alătur unei miliții anarhiste și mă aflu pe front la Pino de Ebro.*” Doi ani mai târziu îl omagia pe Buenaventura Durruti, cel după care fusese denumită coloana: „*Am recunoscut mereu în Durruti întruchiparea unui lider anarhist revoluționar desăvârșit, a cărui atitudine a fost cea de opoziție răspicată față de acei anarhiști care colaboraseră cu guvernul, iaruciderea lui m-a mișcat adânc. Consider că lecția dată de viața lui Durruti nu trebuie uitată.*” Revenind în Franța, a fost mobilizat la începutul războiului. A fost arestat pentru distribuire de pliante „cu caracter anarhist” și după o perioadă de închisoare a reușit să fugă în Mexic. Aici a inițiat o critică profundă troțkismului, delimitându-se în același timp de organizațiile troțkiste. Într-o scrisoare trimisă ceva mai târziu lui Georges Fontenis, militant comunist-libertar francez, el observa: „*Dacă dispariția Statului nu poate fi realizată imediat, asta nu înseamnă că insurecția proletariatului nu trebuie să marcheze prima zi a agoniei de moarte a Statului.*”

Aroganța

După război suprarealiștii au început să colaboreze cu Federația Anarhistă. Fontenis și un alt militant al F.A., Serge Ninn, au păstrat relații bune cu suprarealiștii, cel din urmă legând o prietenie cu Breton. În 1951 Breton a început să țină săptămânal în *Le Libertaire* o rubrică, „Le Billet Surréaliste”. O altă serie de articole publicate în *Le Libertaire* au fost cele scrise de Péret. Acesta descria sindicatele ca fiind contra-revoluționare și opta, ca alternativă, pentru consiliile de muncitori. F.A. nu a fost de acord cu el în această privință și i-a răspuns într-un text apărut în aceeași publicație. Péret era cu siguranță mai înaintat decât anarhiștii francezi în această chestiune. Controversa a fost amicală pentru moment, însă ulterior, într-un alt „bilet”, suprarealistul Jean Schuster insista ca suprarealiștii să se ocupe de lupta intelectuală, iar anarhiștii să se ocupe de lupta socială și economică. Această aroganță elitistă a provocat o mulțime de probleme, iar relația dintre suprarealiști și anarhiști s-a răcit. Ultimul „bilet” suprarealist a apărut în *Le Libertaire* în ianuarie 1953.

Articolul „Poet, adică revoluționar”, scris de Péret, cel mai implicat politic și revoluționar dintre suprarealiști, apărut în ziar în 1951, a atins punctele esențiale, arătând până la ce punct poezia este revoluționară, însă adăugând că „*poetul nu dorește să pună poezia în serviciul unei acțiuni politice, fie ea și una revoluționară.*” Aceasta nu era, de altfel, deloc intenția militanților anarhiști de atunci. „*Dar*

calitatea sa de poet îl face un revoluționar care trebuie să lupte pe toate tărâmurile: în cel al poeziei prin mijloacele proprii acesteia, dar și în cel al acțiunii sociale, fără a confunda vreodată cele două domenii de acțiune.”

Sinteză

În afară de Breton și de Péret, ceilalți suprarealiști nu și-au făcut simțită prezența în sfera acțiunii sociale. Breton a fost consecvent în sprijinul său pentru Federația Anarhistă și a continuat să-și ofere solidaritatea și după ce platformiștii din jurul lui Fontenis au transformat F.A. în Fédération Communiste–Libertaire. A fost unul dintre pușinii intelectuali care au continuat să sprijine FCL în perioada războiului din Algeria, când FCL a fost forțată să intre în clandestinitate din cauza represiunii. L-a și adăpostit pe Fontenis când acesta se ascundea. A refuzat să aleagă o tabără atunci când mișcarea anarhistă din Franța s-a împărțit în două. Atât el cât și Péret și-au exprimat solidaritatea față de noua F.A., alcătuită din anarhiștii „de sinteză”, și au lucrat în Comitetele Antifasciste din anii ‘60 alături de F.A.

Unii au reușit să facă o sinteză a anarhismului și a suprarealismului la nivel individual, chiar dacă aceasta nu s-a realizat, până la urmă, și la nivel colectiv. Poetul Jehan Mayoux, marele prieten al lui Péret, fiul unor anarhiști și antimilitariști, s-a alăturat suprarealiștilor la sfârșitul anilor ‘20. Chemat la război, a dezertat și a fost încarcerat. Scăpând, a fost capturat de germani și trimis într-un lagăr de concentrare, de unde a fost eliberat în 1945. A continuat să ia parte la activitățile libertare până la moartea sa. Jean-Claude Tertrais a participat și el la activitățile suprarealiștilor în anii ‘50, când Breton era încă în viață. Chemat să lupte în războiul din Algeria, a dezertat și a fost trimis în orbițele „batalioane disciplinare”. La eliberare s-a alăturat F.A., contribuind cu articole pentru *Le Monde Libertaire*.

Cu toate acestea, după cum a remarca și Fontenis, „*e adevărat că de multe ori, poeții sunt doar poeți, fără a fi cu adevărat revoluționari – nu-l atac aici pe B. Péret. Iar dacă uneori se alătură mișcărilor de masă, de multe ori se fixează pe fapte de eroism individual, pe subminări spectaculoase, pe acțiuni ilegaliste și nu pe dificilele lupte zilnice... Pe cât de mult este de dorit ca mișcarea libertară să rămână strâns legată de spiritul revoltei poeților, pe atât de mult este de pierdut dacă aceasta își subordonează concepția revoluționară fanteziilor oamenilor de litere. Da revoltei neobosite, da insurecției, da spiritului libertar... Dar este acesta un motiv suficient pentru a lăsa deoparte gândirea anarhistă și lupta de clasă care o hrănește și inspiră?*”

Nick Heath

Suprarealismul și Anarhismul

Colaborarea oficială dintre suprarealiști și anarhiști a început odată cu publicarea „Declarației prealabile” în *Le Libertaire*, pe 12 octombrie 1951. Textul a trezit uimire printre anarhiștii de la acea vreme. Cei mai rigizi nu priveau cu ochi buni această legătură, deoarece credeau în nevoia unei arte realiste, concrete, participative și populare. Colaborarea cu suprarealiștii a durat aproximativ 15 luni, ruptura întâmplându-se în ianuarie 1953 după o polemică la care au luat parte André Breton, Benjamin Péret, Jean Schuster, Jean-Louis Bedouin și Adonis Kyrou, reprezentând suprarealiștii, și George Fontenis, Serge Nin și Paul Zorkine din partea anarhiștilor. Cu toate acestea, suprarealiștii au continuat să participe la activitățile organizate de libertari, în mod special în perioada evenimentelor din mai 1968. Vă prezentăm în cele ce urmează o selecție de articole ale suprarealiștilor francezi din perioada apropierei de anarhiști.

Declarație prealabilă

Jean-Louis Bédouin, Robert Benayoun, André Breton, Roland Brudieux, Adrien Dax, Guy Doumayrou, Jacqueline Duprey-Senard, Jean-Pierre Duprey, Jean Ferry, Georges Goldfayn, Alain Lebreton, Gérard

Legrand, Jehan Mayoux, Benjamin Péret, Bernard Roger, Jean Schuster, Anne Seghers, Clovis Trouille și tovarășii lor străini aflați în prezent la Paris.

Le Libertaire, 12 octombrie 1951

Suprarealiști, nu am încetat niciodată să avem pentru triada Stat-Muncă-Religie un dispreț care ne-a condus deseori către tovarășii din Federația Anarhistă. Această apropiere ne-a făcut să ne exprimăm azi în *Le Libertaire*. Ne încântă această colaborare deoarece ea ne permite să punem în lumină marile linii de forță împărțite de toate spiritele revoluționare. Considerăm că este necesară o viziune doctrinară cuprinzătoare. Acest lucru e posibil doar dacă revoluționarii examinează împreună problemele socialismului, nu doar cu scopul de a-și reconfirma propriile idei, ci pentru a crea o nouă teorie capabilă să dea un impuls nou și puternic revoluției sociale. Eliberarea Omului nu poate fi dobândită doar pe plan economic și politic, fără a se dezminți de îndată. Ea trebuie extinsă la planul eticii – asanarea categorică a raporturilor umane. Însă această eliberare e legată de conștientizarea de către mase a posibilităților lor revoluționare și nu ar putea niciodată să ducă la o societate în care oamenii ar fi egali în robie, așa cum e în Rusia azi.

Opunându-ne răspicat sistemului opresiv capitalist, fie el sub forma insidioasei „democrații” burgheze colonialiste, fie sub forma unui regim totalitar nazist sau stalinist, ne afirmăm încă odată ostilitatea fundamentală față de ambele blocuri. Ca toate războaiele imperialiste menite doar să le rezolve acestora conflictele și să anihileze aspirațiile revoluționare, nici acesta nu e războiul nostru. El nu va duce decât la aprofundarea mizeriei, ignoranței și a represiunii. Doar din partea acțiunii autonome a muncitorilor/-oarelor ne așteptăm la opoziția care să provoace subminarea și răsturnarea lumii actuale în sensul reorganizării ei în întregime.

Suprarealismul a fost și va rămâne singurul curent care întreprins această subminare în domeniul sensibil care-i este propriu. Dezvoltarea și capacitatea sa de pătrundere au pus în evidență eșecul tuturor formelor de expresie tradiționale și le-au demonstrat inadecvarea pentru a da glas revoltei conștiente a artistului împotriva condițiilor materiale și morale impuse omului. Lupta pentru înlocuirea structurilor sociale și activitățile întreprinse de suprarealism pentru a transforma structurile mentale, departe de a se exclude, sunt complementare. Reunirea lor ar trebui să grăbească venirea unei epoci eliberate de orice ierarhie și constrângere.

*

Visul și revoluția

Jean Schuster

Le Libertaire, 26 octombrie 1951

Visul nu e contrariul realității. El este un aspect real al vieții umane, la fel ca acțiunea. Cele două, departe de a se contrazice, sunt complementare. Totuși, acest aspect uitat sau depreciat în mod voit la nivelul superstițiilor periculoase pentru civilizația actuală (civilizația cazarmelor, bisericilor și a comisariatelor de poliție), conține cei mai puternici fermenți ai revoltei, tocmai pentru că este profund uman. Se știe că dorința de obscurantism a *marilor gânditori oficiali* s-a manifestat mereu prin disprețul total față de vis. Inteligența lor s-a limitat să tolereze (poate să favorizeze) și să răspândească „Visuri la Cheie”, lucrări măsluite, cu un caracter pur superstițios, fantezist sau idiot. Dar popoarele, pe care odiosul bun-simț european se încăpățânează să le numească „primitive” – primitive pentru că nu vor ști vreodată tainele bombei atomice sau, pur și simplu, ale ipocriziei diplomatice – acordă visului un loc de cinste. Dezvăluind mecanismul visului, interpretându-l, Freud a demonstrat că acesta era revelatorul perfect al tendințelor și dorințelor tainice ale omului. Știm acum că nu există vis „gratuit”, că, prin simplul fapt că visează, omul își schimbă destinul, chiar dacă această schimbare rămâne imperceptibilă. Treaz, omul înțelege din lume ceea ce rațiunea și simțurile sale îl lasă să înțeleagă, adică o mică parte din realitate. În vis, obiectele, sentimentele, relațiile cele mai îndrăznețe sunt permise, familiare. Visul coboară în profunzimile inimii sale, în inima lucrurilor. Acest lucru e valabil atât pentru colectivități, cât și pentru indivizi. Dacă visul e expresia dorinței, dacă explicarea unuia poate, într-un fel, să anticipeze realizarea celeilalte, cea mai mare dorință colectivă e revoluția. G. C. Lichtenberg regreta că istoria nu a fost alcătuită decât din povestea oamenilor treji. Când, într-o noapte, toți exploatații vor visa că e

nevoie să termine cu sistemul tiranic care îi guvernează, atunci poate că răsăritul va prinde întreaga lume pe baricade.

*

Turnul de Lumină

André Breton

Le Libertaire, 11 ianuarie 1952

Acolo unde s-a recunoscut pentru prima dată suprarealismul – cu mult înainte de a se autodefini, încă de pe când era doar o asociere liberă de indivizi care respingeau spontan și în bloc constrângerile sociale și morale ale timpului lor – a fost în oglinda neagră a anarhismului. Printre acele locuri înalte unde ne-am regăsit după războiul din 1914 și a căror putere de-a ne aduce împreună a rezistat tuturor încercărilor, s-a numărat și acest final al poemului lui Laurent Tailhade „La balade de Solness”:

Izbește inimile noastre în derivă, sfâșiate

Anarhie, o, purtătoare de lumină!

Îndepărtează noaptea! Strivește vermina!

Și înalță către ceruri, chiar și cu mormintele noastre

Turnul de lumină care se ridică deasupra valurilor!

La acea vreme, respingerea suprarealistă era totală, cu neputință de canalizat către planul politicii. Noi consideram toate instituțiile pe care se sprijinea lumea modernă și care au dus la Primul Război Mondial aberante și scandaloase. Pentru început atacam întregul aparat de apărare al societății: armata, justiția, poliția, religia, medicina mentală și legală, învățământul. Atât declarațiile colective, cât și textele individuale ale lui Artaud, Crevel, Desnos, ale lui Eluard de atunci, ale lui Ernst, Leiris, Masson, Péret, Queneau și ale mele, atestă voința comună de-a le face să fie recunoscute ca flageluri și, ca atare, de-a fi combătute. Totuși, pentru a le combate cu șanse de reușită, mai întâi trebuie să le fie atacată armura, care, în ultimă analiză, ține de domeniul logicii și al moralei; presupusa „rațiune” care, cu o etichetă frauduloasă, e identificată azi cu „simțul comun” cel mai toxic, morala falsificată de creștinism cu scopul de a descuraja orice rezistență împotriva exploatării umane.

Sub cenușă mocnea un mare foc – eram tineri – și țin să insist că el a fost constant înțepit de scrierile și viața poezilor:

Anarhie, o, purtătoare de lumină!

Chiar dacă nu se mai numesc Tailhade, ci Baudelaire, Rimbaud, Jarry, tovarășii noștri libertari ar trebui să-i cunoască, la fel cum ar trebui să-i știe pe Sade, Lautréamont sau pe Schwob și a sa *Le Livre de Monelle*.

De ce nu a putut avea loc atunci o fuziune organică între elementele anarhiste și cele suprarealiste? După douăzeci de ani încă mă întreb asta. Fără îndoială, ideea de eficiență, care a fost mirajul înșelător al acelor vremuri, a fost cea care a hotărât altfel. Ceea ce am considerat drept un triumf al revoluției din Rusia, adică realizarea unui stat muncitoresc, a provocat o mare schimbare de perspectivă. Singura umbră în acest tablou – devenită o pată de neșters – a fost strivirea insurecției din Kronstadt la 18 martie 1921. Suprarealiștii nu au putut să treacă niciodată peste acest lucru. Nu era mai puțin adevărat că, în 1925, Internaționala III părea să dispună de mijloacele necesare pentru a transforma lumea. Încă se putea crede că semnele de decădere și de regresie, ușor observabile la Răsărit, puteau fi evitate. Suprarealiștii au trăit atunci cu convingerea că revoluția socială extinsă în toate țările nu putea să ducă decât la o lume libertară. Unii o numeau o lume suprarealistă, dar este același lucru. Cu toții credeau la început asta, inclusiv aceia – Aragon, Eluard, etc. – care mai târziu își vor abandona idealul pentru a face o carieră de invidiat în stalinism (în ochii oamenilor de afaceri). Însă dorința și speranța umană ar trebui niciodată să fie la cheremul celor care le trădează:

Îndepărtează noaptea! Strivește vermina!

Se știe foarte bine cât de nemilos au fost pustiite acele iluzii în a doua parte a veacului. Printr-o teribilă deriziune, lumea libertară la care visam a fost înlocuită de o lume în care supunerea e obligatorie, în care drepturile cele mai elementare ale omului sunt negate, în care toată viața socială se învârtă în jurul poliției și călăului. La fel ca de fiecare dată când un ideal uman ajunge la această culme a degradării, singurul remediu este să te scufuzi din nou în curentul în care își are originea, să te întorci la principiile care i-au permis existența. Astăzi, mai mult ca niciodată, la capătul acestei mișcări vom regăsi anarhismul și doar anarhismul – nu caricatura odioasă prezentată ca anarhism sau sperietoarea în care a fost transformat –, ceea ce tovarășul nostru Fontenis descrie drept „socialismul adevărat, adică revendicarea modernă a demnității umane (libertatea deopotrivă cu bunăstarea); socialismul conceput nu doar ca simpla dezlegare a unei probleme economico-politice, ci ca expresia maselor exploatate în dorința lor de a crea o societate fără clase, fără Stat, în care toate valorile și aspirațiile umane pot fi realizate.” Această concepție a unei revolte și a unei generozități inseparabile și, nu-i fie cu supărare lui Albert Camus, fără margini, una la fel ca cealaltă, suprarealistă și-o asumă. Eliberată de păcla de moarte a timpurilor noastre, ei o consideră singura în stare să se arate ochilor din ce în ce mai numeroși:

Turnul de lumină care se ridică deasupra valurilor!

*

Poet, adică revoluționar

Benjamin Péret

***Le Libertaire*, 14 decembrie 1951**

Dacă vom căuta sensul originar al poeziei, ascuns acum sub miile de zorzoane înșelătoare ale societății, vom constata că ea este adevăratul spirit al omului, izvorul tuturor cunoștințelor și chiar cunoașterea sub chipul său cel mai deplin. În ea se adună întreaga viață spirituală a umanității, din clipa în care aceasta a devenit conștientă de natura sa; în ea pulsează acum cele mai înalte creații și, ca o țărână mereu roditoare, ea păstrează în sânul său pentru totdeauna cristalele incolore și recoltele de mâine. Divinitate ocrotitoare cu o mie de chipuri, aici e numită iubire, dincolo libertate, în altă parte știință. Ea rămâne atotputernică, clocotește în povestea mitică a eschimoșilor, izbucnește într-o scrisoare de dragoste, mitraliază plutonul de execuție trăgând asupra muncitorul care expiră un ultim suspin de revoluție socială, adică de libertate, ea e scânteia din descoperirea omului de știință. Dispare, sângerând, în cele mai stupide acțiuni care o invocă, iar amintirea sa, elogiul care se dorește a fi funebru, străpunge prin cuvintele mumificate ale preotului, asasinul său, pe care cel vrednic le ascultă, căutând-o, orb și surd, în mormântul dogmei unde ea nu mai e decât o pulbere amăgitoare.

Numeroșii săi detractori, preoții falși și cei adevărați, mai ipocriți decât sacerdoții tuturor bisericilor, martorii mincinoși ai tuturor timpurilor, o acuză că e un mijloc de evadare, de fugă de realitate, de parcă nu ar fi însăși realitatea, esența și preamărirea ei. Însă, incapabili să conceapă realitatea în ansamblu, cu toate relațiile ei complexe, ei doresc s-o vadă doar sub aspectul său cel mai imediat și sordid. Ei înțeleg doar adulterul fără să fi simțit vreodată iubirea, văd doar avionul de atac fără să-și amintească de Icar, romanul de aventură fără să înțeleagă veșnica aspirație poetică, elementară și profundă, pe care acesta are pretenția deșartă de a o satisface. Ei disprețuiesc visul în beneficiul realității lor, ca și când visul nu i-ar fi acesteia cel mai tulburător aspect. Slăvesc acțiunea în detrimentul reflecției, ca și când prima, în lipsa celei de-a doua, nu ar fi altceva decât un sport lipsit de importanță, ca orice sport. Pe vremuri opuneau spiritului materia, zeul omului. Astăzi apără materia împotriva spiritului. De fapt, se opun înainte de toate intuiției, în beneficiul rațiunii, fără a-și aminti de unde izvorăște această rațiune.

Dușmanii poeziei au avut dintotdeauna obsesia de-a o supune țelurilor lor imediate, de-a o zdrobi sub zeul lor sau, în prezent, de-a o înlănțui la trena noii divinități brune sau „roșii” – roșul-brun al sângelui uscat –, mai sângheroasă decât cea de dinainte. Pentru ei, viața și cultura se rezumă la util și inutil, câtă vreme utilul ia, bineînțeles, forma unui târnăcop mănuit în propriul lor folos. Pentru ei

poezia este luxul celui bogat, al aristocratului și bancherului, iar dacă vrea să devină „utilă” maselor, ea trebuie să se resemneze cu soarta de artă „aplicată”, „decorativă”, „domestică” etc. Instinctiv ei simt că poezia este punctul de sprijin cerut de Arhimede și le e teamă ca, odată ridicată, lumea să nu li se prăbușească în cap. De aici și dorința de a o terfeli, de a-i anula orice forță și puterea de a însufleți, pentru a-i hărăzi rolul, în mod fățarnic consolator, de soră de caritate.

Poetul nu e chemat să întrețină în ceilalți o iluzorie speranță umană sau celestă, nici să dezarmeze spiritele insufându-le o încredere oarbă într-un tată sau un șef față de care orice critică devine sacrilegiu. Dimpotrivă, lui îi revine mereu să pronunțe cuvintele profanatoare și blasfemiile permanente. Poetul trebuie, în primul rând, să fie conștient de natura sa și de locul său în lume. Inventator pentru care o descoperire e doar mijlocul spre o nouă descoperire, el trebuie să lupte necontenit împotriva celor două forțe paralizante care țin omul în servitute: puterea socială și cea a divinității, care se întregesc una pe cealaltă. Prin urmare, poetul va fi un revoluționar, dar nu dintre aceia care se opun tiranului de azi doar de fațadă, pentru că le lezează interesele, pentru ca mai apoi să glorifice virtuțile opresorului de mâine, ai cărui slujitori s-au făcut deja. Nu, poetul luptă împotriva tuturor asupririlor: întâi, cea a omului de către om, apoi împotriva asupririi gândirii de către dogmele religioase, filozofice sau sociale. Luptă pentru ca omul să ajungă la cunoașterea de sine și a universului, o înțelegere mereu perfectibilă. Aceasta nu înseamnă că poetul dorește să pună poezia în serviciul unei acțiuni politice, fie ea și revoluționară. Dar calitatea sa de poet îl face un revoluționar care trebuie să lupte pe toate tărâmurile: pe cel al poeziei prin mijloacele proprii acesteia, dar și pe cel al acțiunii sociale, fără a confunda vreodată cele două domenii de acțiune, riscul fiind de a restabili confuzia pe care se străduie s-o înlăture, iar ulterior de a înceta să mai fie poet, adică revoluționar.

*

Textele originale în limba franceză pot fi consultate în colecția on-line a revistei *Le Libertaire* (1944-1956), care se găsește la adresa web: archivesautonomies.org. Ele au fost selectate din antologia alcătuită de Plínio Augusto Coelho.

Mai jos puteți găsi și o scurtă listă cu sugestii de lectură, dacă doriți să aflați mai multe despre suprarealism și legăturile dintre mișcarea suprarealistă și anarhism:

Plínio Augusto Coelho (trad.), *Surrealismo y Anarquismo*, Imaginário, São Paulo, 2001.

Michael Löwy, *Morning star: surrealism, marxism, anarchism, situationism, utopia*, University of Texas Press, Austin, 2009.

Raoul Vaneigem (Jules-François Dupuis), *Histoire désinvolte du surréalisme*, Libertalia, Montreuil, 2013. Există și o traducere în engleză a volumului făcută de Donald Nicholson-Smith. Traducerea a apărut la AK press în 1999 cu titlul *A cavalier history of surrealism* și este disponibilă la adresa web: theanarchistlibrary.org

Biblioteca Anarhistă

Nick Heath
Suprarealism și anarhism
Politica suprarealismului & Suprarealismul și Anarhismul
2021

pagini-libere.ro

Textul de față este o variantă revizuită și adăugită a unei traduceri apărută inițial în limba română pe blogul *Râvna*. Varianta originală a articolului lui Nick Heath poate fi consultată în limba engleză aici: theanarchistlibrary.org.

ro.theanarchistlibrary.org